

TÜRKİYE CUMHURİYETİ MERKEZ BANKASI'NIN BAĞIMSIZLIĞI

INDEPENDENCE OF THE CENTRAL BANK OF THE REPUBLIC OF TURKEY

Dr. Öğretim Üyesi Süreyya BAKKAL

Namık Kemal Üniversitesi / SBMYO Dış Ticaret Bölümü sbakkal@nku.edu.tr

ÖZET

Ulusal bir devlet bankası kurulması fikri Cumhuriyet'in ilanından sonra 1923 yılında Türkiye İktisat Kongresinde ele alınmıştır. 1924 yılına gelindiğinde ise Osmanlı bankasını bir devlet bankasına dönüştürmek adına birtakım girişimlerde bulunulmuştur. 1926 yılında ise Merkez Bankası kurulması için hazırlıklar başlatılmıştır. Ayrıca 11 Haziran 1930'da Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Kanunu kabul edilerek beraberinde 3 Ekim 1931 yılında Merkez Bankası kurulmuş ve 1 Ocak 1932 yılında ise resmen çalışmaya başlamıştır. Bunun yanı sıra Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın kuruluş yasasında bankanın temel gayesi ülkenin ekonomik kalkınmasına katkı sağlamak olarak belirlenmiştir. Bu gayeyi etkin kılmak adına bankaya hazine işlemlerini yürütmek, reeskont oranını saptamak, para piyasasında düzeni sağlamak gibi görevler verilmiştir. Merkez Bankası'nın kuruluş gayelerinden en önemlisi ise; dolaşımdaki para miktarının ekonominin ihtiyaçlarına göre ayarlanmasını sağlamaktır. Bu sebepten ötürü Merkez Bankası para piyasasının düzenlenmesi ve ıskonto oranının belirlenmesi görevlerini üstlenmiştir. Burada bütün mesele hükümetlerin oy kaygısı ile kısa vadeli hedeflerden ve politikardan taviz vermelerini önlemektir. Bunlardan taviz verildiği takdirde para ve maliye politikaları başarısız olmaktadır. Merkez Bankası Başkan ve üyeleri ile para politikasının belirlenmesi nasıl olacaktır? Özellikle Merkez Bankasının amaçları belirlenmeli ve bununla ilgili kamu kesimine açılan kredilere sınırlar getirilmelidir. Bunun dışında Merkez Bankası bağımsız olduğu takdirde ülkedeki para politikasının hedeflerini tutturacaktır. Bu hedefler fiyat istikrarını bozucu nitelikte olmadığı takdirde desteklendiğinde ülke içinde ekonomi rayına oturmuş olacaktır. Bunun içinde hükümet Merkez Bankası üzerindeki baskıları kaldırmalıdır. Bunlar yapıldığı takdirde ülke içindeki enflasyon en asgari seviyeye gelecektir. Bu çalışmada T.C Merkez Bankasının, 2001 yılında çıkarılan yasa ile fonksiyonlarının dönüşümü üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Merkez Bankası, Enflasyon, Gayri Safi Milli Hâsıla, Fiyat İstikrarı, Politik Baskılar

ABSTRACT

The idea of establishing a National State Bank was discussed at the Turkish Economic Congress in 1923 after the Declaration of the Republic. In 1924, some attempts were made to convert the Ottoman bank into a State Bank. In 1926, preparations were initiated for the establishment of the central bank. In addition, the Law of the Central Bank of Turkey was adopted on June 11, 1930, and the Central Bank was established on October 3, 1931, and officially started working on January 1, 1932. In addition, in the foundation Law of the Central Bank of the Republic of Turkey, the main objective of the Bank was to contribute to the economic development of the country. In order to make this objective active, the Bank has been given duties such as executing Treasury transactions, determining the accrual rate, and ensuring order in the money market. The most important goal of the Central Bank was to ensure that the amount of money in circulation was adjusted according to the needs of the economy. For this reason, the Central Bank undertook the duties of arranging the monetary market and determining the discount rate. The whole issue here is to prevent governments from making concessions on short-term goals and policies with a concern of voting. Monetary and fiscal policies fail if concessions are made. How will the monetary policy be determined with the President and members of the Central Bank? In particular, the objectives of the Central Bank should be determined and limits should be imposed on loans to the public sector. In addition, if the Central Bank is independent, it will hold the targets of monetary policy in the country. These targets will be placed on the economy rail within the country if they are supported if they are not disruptive to price stability. Within this, the government must remove the pressures on the Central Bank. If these are done, the inflation in the country will reach the minimum level. In this study T.C will focus on the transformation of the functions of the Central Bank with the law enacted in 2001.

Key Words: Central Bank, Inflation, Gross National Product, Price Stability, Political Pressure

1.GİRİŞ

Merkez Bankalarının bağımsızlığı kavramı Merkez Bankalarının görev ve yetkilerini kullanırken siyasi otoritenin etkisinde kalmadan fiyat istikrarı ile ilgili kararlarını alabilmelerini ve aldıkları bu kararları uygulayabilmelerini ifade etmektedir(Dinçer,2004:96). Bağımsız bir Merkez Bankası yabancı paralar karşısında ülkenin yerli parasını etkin şekilde koruyabilecektir. Yapılan araştırmalardan düşük bir enflasyon ve etkili bir finansal sisteme sahip ülkelerde Merkez Bankalarının bağımsız bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Merkez Bankalarının bağımsızlığı fikri 1980'li yıllarda ekonomilerde yaşanan kronik enflasyon, iç ve dış borçlanmanın sürdürülebilir olmaktan çıkması bunun sonucunda bütçe açıklarının hızla artması ve bunun da para basarak telafi edilmeye çalışılması gibi makro ekonomik istikrarsızlıklara neden olan hükümetlerin popülist politikalarla sorunlara yaklaşmalarının önlemek amacıyla, ülkede uygulanan para politikasının siyasetin etkisinden uzaklaşması fikrine paralel olarak doğmuştur (Eroğlu ve Altıntaş,1997:56). Sürekli olarak değişen ve gelişen postmodern dünyada aynı zamanda, söylemlerde değişip ve gelişmektedir. Ekonomik söyleme dayalı değişimin en açık olarak yaşandığı yerlerden biriside, "Siyaset ve Siyasal söylem" dir (Kantar: 2017: 104). Para politikası yönünden devlet ve Merkez Bankası ilişkilerini üç şekilde ele alabiliriz; Bankanın hükümete bağlı olması, bankanın hükümet ile birleşmesi ve bankanın bağımsız olmasıdır. Bankanın hükümete bağlı olması Merkez Bankasının hükümetin ya da bir Bakan'ın emrine bağlanmasıdır. Bankanın hükümet ile birleşmesi şeklindeki durumda Merkez Bankası Başkanı Bakanlar Kurulunun bir üyesi gibi çalışmaktadır. Bankanın bağımsız olması ise Merkez Bankasının para politikası kararlarında hem hükümete hem de parlamentoya karşı bağımsızdır. Merkez Bankasının siyasi otoriteyle görüş alışverişinde bulunması bağımsızlık derecesini azaltmaz(Oktar.,1994:70).Tüm Dünya da yüksek enflasyonun ekonomiye ve topluma zarar verdiği ve fiyat istikrarının; ekonomik istikrarın, sürdürülebilir büyüme ve istihdam artışının sağlanabilmesi için şart olduğu kabul edilmektedir(Serdengeçti,2003:1). Bu yapı Merkez Bankalarının fiyat istikrarı amacına ters düşen hükümetin politika uygulamalarına "hayır" diyebilmeleri, hükümete ve halka gerekli uyarıları yapabilmeleri için fırsat sunmaktadır. Ulusal paranın iç ve dış değerini korumak ve ekonomik istikrar içinde faaliyetlerin gerçekleştirilmesi için ekonominin ihtiyacı olan likiditenin piyasaya sunulması gerekir. Burada denge çok önemlidir. Likidite sıkıntısıyla ekonomiyi resesyona sokmamak, diğer taraftan da fazla likidite vererek enflasyona yol açmamak gerekir(Saraçoğlu,1993:11).Merkez Bankası fiyat istikrarını sağlamak için döviz kuru ve faiz oranlarını kullanır(Tokgöz,1995:6-7). Geleneksel görevi banknot ihraç etmek olan Merkez Bankaları daha önceleri sadece hükümete kaynak sağlamak için banknot basarken, şimdi fiyat istikrarının gerçekleştirmek için, deflasyona, enflasyona yakalanmamak için yasalar ile belirlenen zaman, miktar ve şekillerde banknot basımını etkili bir araç olarak kullanabilmektedir(Tokgöz,1995:8). Bağımsızlıktan kasıt, kayıtsız şartsız bağımsızlık değildir. Eğer hükümetin uyguladığı genel ekonomi politikası para politikasıyla desteklenmiyorsa aksine ekonomik gelişme olumsuz etkileniyorsa, paranın istikrarı sağlanmış olsa bile Merkez Bankası görevini yapmış sayılmaz(Dilik,1970:184). Az gelişmiş ülkelerde vergi toplama maliyetleri ve vergiden kaçınma olayları çok yaşandığı için hükümetler vergi gelirleri yerine senyoraj (para basma) yoluna gitmekte bu durum ise genel fiyat düzeyini yükselterek enflasyona yol açarak, ulusal paranın birim değerini düşürmektedir. Bu düşüş az gelişmiş ülkelerde önemli bir gelir kaynağı olan senyoraj tipinde bir verginin ortaya çıkmasına neden olmaktadır(Soylu,1997:46-47). Merkez Bankalarının para basmakta sağladığı bir fayda yoktur. Çünkü para, Merkez Bankasının ürettiği bir maldır, mal çok üretilirse değeri düşer(İhan,1993:60). Faiz haddi ve döviz kuru ülkenin büyüme, istikrar hedeflerine göre değil sermayenin uluslararası kar beklentilerine göre ülkeye giriş çıkışları tarafından ayarlanırken devlet para miktarının büyüklüğünü ve bununla yakından bağlantılı faiz haddi ve döviz kuru gibi fiyatları, vatandaşlarının yaşamını, refahını gözeterek ayarlama gücünü büyük oranda yitirmektedir(Kazgan,2000:233). Türk parasının kullanılmadığı bir ortamda enflasyon ile mücadele etmek çok zordur(Saraçoğlu,1994:11). Gerçek bağımsızlık para basmaktan kaçınmak kadar, gerektiğinde para basmaktan korkmamayı da içerir(Eğilmez,2004:69). Gelişmekte olan ülkelerde oturmuş bir sermaye piyasasının olmaması ve dış borçlanma imkanının da sınırlı olması yüzünden

kalkınma harcamalarının finansmanı çoğunlukla Merkez Bankası'nın para basması ile karşılanır(Soylu,1997:46). Bu işlem Merkez Bankası'nın hazineye açılan 'Kısa Vadeli Avans' karşılığında gerçekleşmektedir. Hükümetin harcamalarında ki dalgalanmaları kapatmak için kullanılan bu avansın kamu gelirleri ya da vergiler tahsil edildikçe ödenmesi gerekmektedir. Eğer ödenmez ise kamu harcamaları ağırdan finanse edilmiş olduğundan karşılıksız finansman durumu ortaya çıkar, böylece emisyon hacmi artarak enflasyon oluşur(Köksal,1990:78-79). Gereğinden fazla emisyonu gidilmesi ekonomik ve mali dengeleri bozar(Soylu,1997:69). Para miktarında ki artış her zaman enflasyona sebep olmaz. Bu artış milli gelirdeki yeterli bir artış ile ölçülü olarak gerçekleşir ise enflasyon ortaya çıkmaz. Sadece GSMH'deki artış oranı değil diğer temel ekonomik göstergeler ve ekonominin yerel yapısı da dikkate alınarak para miktarında ki artış belirlenmelidir(Köksal,1990:79). Merkez Bankası Başkanı'nın görev süresinin bankanın bağımsızlığı ile bir ilgisi var mıdır? Ampirik çalışmalar Merkez Bankası Başkanları'nın değiştirilme sıklığının yalnızca enflasyon olgusunu açıklamak için anlamlı bir değişken olmadığını, aynı zamanda ülkeler arasında enflasyonun farklılık göstermesinin anlamlı bir belirleyicisi olduğunu ifade etmektedir(Aktan ve Diğerleri,1998:124-125). Merkez Bankalarının politik değişimlere duyarlılığının bir ölçütü olarak bankanın başkanının değişim hızına bakılmaktadır. Bu hız yüksek ise o ülkenin Merkez Bankası siyasi değişimlere karşı duyarlıdır(Dinçer,2004:98). Başkanın çok sık değişmesi bankanın bağımsızlığını azaltacaktır. Eğer siyasi otorite başkanı değiştirmekte zorlukla karşılaşmıyorsa istediği zaman kendi isteklerini yerine getirecek kişileri görevlendirme imkânına sahip olacaktırlar(Oktar,1997:6-7). Merkez Bankası başkanının görev süresinin Merkez Bankası yasasında yer almasının pratik bir değeri yoktur. Bu konu ile ilgili Merkez Bankası yasalarında açık hükümler yer almasına karşın uygulamada daha çok gelenekler ve teamüller ağır basmaktadır. Arjantin de yasalarda bu süre dört yıl olarak kayıtlı olsa da 1950-1989 yılları arasında başkanların ortalama görev süreleri bir yıl olmuştur. İzlanda da ise bu süre on dokuz yıldır. Ayrıca başkanlar ile birlikte üst düzey yönetici kadronun da iktidarın değişmesine bağlı olarak yeniden göreve getirilme olanağının olması bağımlılığı arttırmaktadır(Oktar,1997:69-70).Başkan ve ekibinin yeniden seçilme kaygısı onu atayacak olan ekibe bağımlı hale getirebilir. Merkez Bankalarının güvenilirliğinin önemli bir göstergesi de hükümetlerin siyasi insanları seçmek yerine uzmanlığı kanıtlanmış, yetenek ve sicilleri ile en üst seviye de olan kişileri tercih etmesidir(TÜGİAD,1997:46).

2. MERKEZ BANKASININ BAĞIMSIZLIĞI

Merkez bankaları toplumsal refahın artırılmasına yardımcı olan en önemli devlet kuruluşlarıdır. En önemli görevleri arasında fiyat istikrarının sağlanması, enflasyonun aşağıya çekilmesi ve istihdam artışına yardım etmesi gelmektedir. Burada önemli olan fiyat istikrarına tehdit olabilecek riskleri görmek ve bununla ilgili uyarıları hükümete bildirmektir. Bütün ülkeler Merkez Bankasına önem verirler, onların bağımsız olmasını arzu etmelerine rağmen istenilen ölçüde bu zemini hazırlayamazlar. Bunun için dört hususa dikkat etmek gerekecektir. Bunlardan birincisi Merkez Bankası başkan ve üyelerini değişimidir. Bu değişim sık tekrarlandığı takdirde Merkez bankaları işlevlerini yerine getiremezler. İkincisi Merkez Bankasının bağımsızlığından söz edebilmek için Merkez Bankası para politikasının belirlenmesi ile ilgili uygulamaları kendisi yapmalıdır. Üçüncü olarak da Merkez Bankasının amaçlarının belirlenmesinde Merkez Bankası aktif bir rol oynamalıdır. Son olarak kamu kesimine açılan kredileri bankanın prensipleri dâhilinde vermeli ve bu hususta iktidarların baskılarını en asgari seviyede tutmalıdır. (Grilli, Masciandaro, Tabellini, 1991; Alesina ve Summers, 1993; Cukierman,1994). Merkez Bankası piyasalara para sürerek piyasaları kontrol etmeye çalışır. İktisatçılar ekonominin reel büyümesi ile yakından ilgilenirler. Ekonominin reel olarak büyümesi için para arzının artırılması gerektiğine inanırlar. Ayrıca para basımı ile ilgili kurallara Merkez Bankasının bağlı kalması gerektiğini savunurlar.(Eğilmez ve Kumcu, 2009:53) . Gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ülkelerde Merkez Bankasının rolü çok büyüktür. En azından bu bankalar siyasi otoriteye karşı eskisi gibi sorumlu değildir. Siyasi otorite oy kaygısı ile hareket etmekte ve bankanın kaynaklarını politik çıkarlarına alet etmektedir. Buda bağımsızlık kavramının ne kadar önemli olduğunu bize göstermektedir(Kaygusuz, 2013:5).

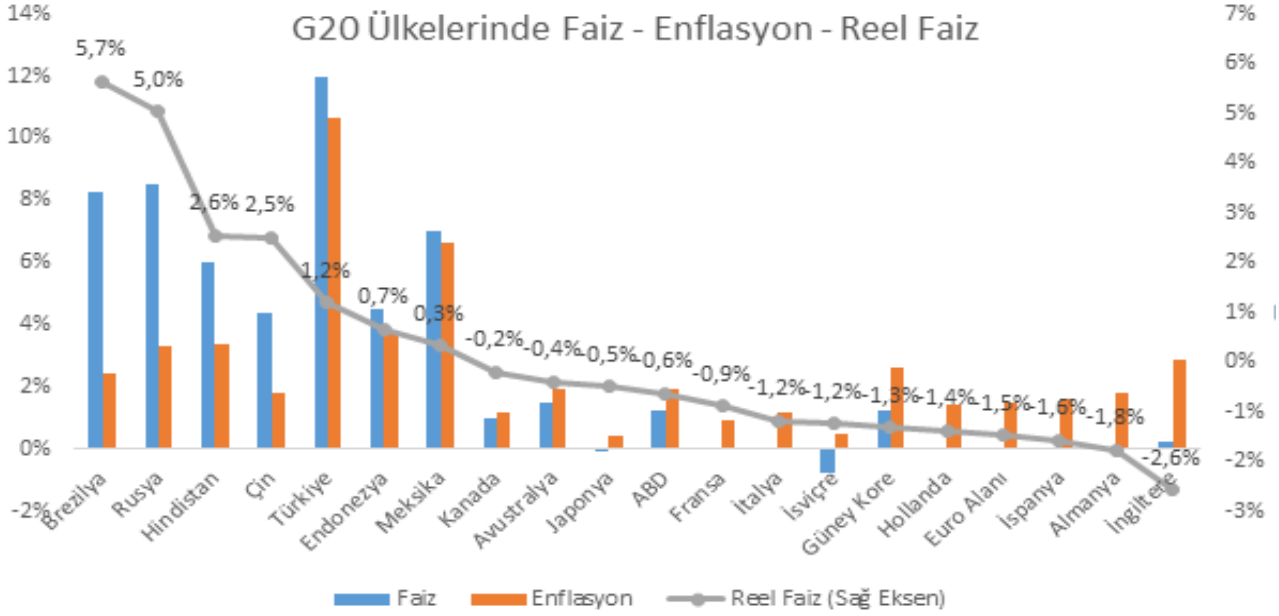
Merkez Bankasının bağımsızlığı için para politikası kararlarının tek başına alınması son derece önemlidir. Ülke içindeki fiyat istikrarı için Merkez Bankası bağımsız olmalıdır. Merkez Bankası bağımsız olduğu takdirde daha sağlıklı kararlar alabilmektedir. Gelişmiş ülkelerde Merkez Bankaları bağımsızdır. Bu bankalar sayesinde gelişmiş olan devletlerin düşük enflasyona sahip olduklarını görmekteyiz (Cukierman, 1998; 2004:726). Krizlerde Merkez bankalarının fonksiyonları daha da artmaktadır. Piyasa ve hükümet Merkez Bankasından destek bekler. Merkez Bankası bu desteği vermediği takdirde mevduatları paraya çevrilmez ve bu kriz sonucunda sistem çalışmaz. Sistemin çalışabilmesi için özellikle kriz anlarında Merkez Bankasına devlet destek vermek zorundadır. Ancak bu şekilde piyasalara müdahale edebilir(Samuelsan,P. A., 1970:330).

Merkez bankaları hem ekonomi içindeki hem de ekonomi dışındaki olayları yakından izlemek zorundadır. Ancak bu şekilde yeni politikalar belirler ve hükümetlerin sorunlarını çare bulur. Tabi bu olayda yeni dengelerin oluşumunda paranın ne kadar etkili olduğu bilinmektedir. Hükümetler sürekli olarak parayı kullanmak için Merkez Bankasını kontrol etmek isterler(Galprahith, J. K., 1990:375). Çünkü para iktidardır ve aynı zamanda bu sistemin çalışabilmesi için ihtiyaç duyulan etkin bir araçtır (Parasız, İ., 1988:177). Merkez Bankasının bağımsızlığı; her hangi bir siyasi otoritenin baskısı altında kalarak para basılmasının önüne geçilmesidir. Para basım işi tamamen Merkez Bankasının tekelindedir. Burada kuruma özerklik verilmiş siyasi otorite ile Merkez Bankası sorumlulukları paylaşmışlardır(Barışik, 2004:2). Merkez Bankasının bağımsızlığı sayesinde fiyat istikrarı sağlanacaktır. Siyasi güç sürekli olarak Merkez Bankasına müdahale etmek isterse, enflasyonu körükleyecektir(Altuntaş, 2012:12).

Merkez bankalarının en önemli gayesi düşük enflasyonu sağlamalarıdır. Bunu sağlamak içinde Merkez bankalarının bağımsız olması arzu edilmektedir. Sanayileşmiş ülkeler gelişmiş olan ülkelerdir. Bu ülkelerde Merkez Bankasını bağımsızlığı ne kadar yüksekse ve siyasal iktidardan ne kadar uzaksa enflasyon oranı da bu oranda düşük olmaktadır. Fakat bu durum az gelişmiş ülkelerde tam tersidir. Az gelişmiş ülkelerde büyüme oranı Merkez Bankasının bağımsızlığı oranının da düşük olmaktadır(Cukierman, 1994:1438). Görülüyor ki Merkez Bankasında dört çeşit bağımsızlık söz konusudur. Bunlardan birincisi amaç bağımsızlığıdır. Buna göre modern Merkez bankalarının en önemli görevi fiyat istikrarını sağlamaktır. Amaçları yasayla tanımlamıştır. İkinci bağımsızlık olayı ise araç bağımsızlığıdır. Bu bankalar hedeflerine ulaşmak için kullanacak oldukları para politikası araçlarını ve yöntemlerini kendileri belirler. Bununla ilgili olarak her hangi bir şekilde siyasi otoritenin onayına gerek duymaz. Piyasalardaki ekonomik faaliyet ve enflasyon, faiz oranları üzerindeki etkileri Merkez Bankası para politikası vasıtasıyla yapar. Ayrıca Merkez Bankaları bütçe açıklarını finanse etmez. Eğer bütçe açıklarını finanse ederse Merkez Bankasını hareket alanı kısıtlanır buda Merkez Bankasının bağımsızlığını olumsuz olarak etkiler. Burada temel amaç hükümet ve merkez Bankası ortaklaşa karar verir fakat Merkez Bankası para politikası araçlarını özgürce kullanır. Ayrıca finansal bağımsızlıkta söz konusudur. Finansal bağımsızlık için mutlaka yeterli mali kaynağa sahip olması gerekmektedir. Kurum dışı müdahaleler Merkez Bankasını amacından uzaklaştırır. Harcamalarını serbestçe belirlediği takdirde finansal bağımsızlıktan söz edilir. Eğer hükümetlerin bütçe açıklarını Merkez Bankası finanse ederse ve bunun içinde piyasaya para sürdüğü takdirde işlevini tam olarak yerine getiremez bunun içinde birçok ülkede kamuya kaynak aktarımı kanunla men edilmiştir. Bunun yanı sıra birde kurumsal bağımsızlıktan söz etmek gerekecektir. Merkez Bankasına üst düzey yöneticilerinin yasa ile atanması kurumsal bağımsızlığı ifade eder(Merkez Bankası Bağımsızlığı, 2012:2-3).

Görülüyor ki ve aşağıdaki grafikten de anlaşılacağı gibi gelişmekte olan ülkelerde aşırı açıklar enflasyonu arttırmakta ve aynı zamanda faizleri de arttırmaktadır. Enflasyonun minimum seviyelerde olduğu ülkelerde parasal birlik mevcuttur. Buda sağlam bir kamu maliyesi ile olmaktadır. Bugün Avrupa'da parasal birliğe dâhil olan her hangi bir ülkede yaşanan mali disiplinsizlik bütçe açıkları ve borç stokunu arttırmaktadır. Elinde yüksek miktarda kamu borç senedi tutan bankalar bu gibi durumlarda borç geri ödeme sorunu yaşamaktadır.

Tablo 1



Kaynak: <http://www.finansalgoz.com/2017/09/>

3. TÜRKİYE CUMHURİYETİ DEVLETİNDE BÜTÇE AÇIKLARININ MERKEZ BANKASI BAĞIMSIZLIĞI İLE İLGİSİ

Devletin bütçe açıkları ve devletin borçlanma politikası ekonomik istikrarı bozar. Bütçe açıkları ekonomik büyümeyi yavaşlatarak finans piyasalarının sağlıklı şekilde büyümesini engeller. Bütçe açıkları özel sektörün yatırım için harcayacağı kaynakları devlet sektörüne akmasını teşvik ederek, ekonomik büyümenin hızını düşürerek, hayat standartlarının düşmesine neden olmaktadır(Arslan,2003:26). Kamu açıklarının finansman temin etme şekli yazdığımız bu ilişkiyi bozmamaktadır. Merkez Bankasından devletin bütçe açıklarının kapatılması için zahmetsiz, ucuz ve kolay bir finansman aracı olarak faydalanılması, ortaya çıkan parasal bolluktan dolayı enflasyona neden olmaktadır. Çünkü piyasalarda üretime dayalı reel kaynak birikimi sağlanmadan, fon temin edilmesi, zaten var olan enflasyonu hızlandırıcı etki yapmaktadır(Oktar,1994:70). Para politikasının bağımsız olarak belirlenebilmesi için Merkez Bankası üzerindeki yasal prosedürün buna müsait olması gerekir. Merkez Bankasının direkt yada yan yollardan, birini seçerek, kamu harcamalarını finanse edip etmediği ve herhangi bir hükümet yada kamu teşebbüslerince çıkarılan Menkul Kıymetlerin satın alınıp alınmayacağı Merkez Bankası yasaları ile belirlenmektedir. Bu türdeki sınırlamaların teknik açıdan faydalı olabilmesi için Merkez Bankasının uygulama aşamasında bağımsız olması icap etmektedir(Castello ve Swinburne,1999:62). Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası yasasının 56.maddesinde, TCMB'nin hazine ile kamu kurum ve kuruluşlarına avans veremeyeceği, kredi açamayacağı, kanun ile yetki verilen işlemler dışında avans veremeyeceği, vereceği avans veya açacağı kredinin teminatsız veya karşılıksız olamayacağı, her ne şekilde olursa olsun kefil olamayacağı ve doğrudan kendisi ile ilgili işlemler dışında teminat veremeyeceği hüküm altına alınmıştır.Bu yasa ile devleti yönetenlerin,kamuaçıklarını TCMB kaynaklarındankapatma imkanı yok olmuştur. Böylece karşılıksız para basımı engellenmiştir(Bakır,2006:21). Hazine ve kamu iktisadi teşebbüslerinin,sattığı borçlanmak için çıkarılan menkul değerlerin, Merkez Bankası tarafından birincil piyasadan satın alınması yasa ile önlenerek dolaylı yollardan parasal genişlemenin oluşmasının önü kapatılmışve bu yasa ile TCMB'nin ekonomi piyasalarını yönetmedeki bağımsızlığına işlerlik kazandırılmıştır(Orhan ve Erdoğan,2007:389-390). Para basmak (Monetizasyon) yolu ile bütçe açıkları fonlandığında iç talepte ortaya çıkan artışlar nedeni ile fiyat artışları ortaya çıkmaktadır. Bunun sonucunda ortaya çıkan beklentiler dövize olan talebi arttırarak, Türk parasının değerinin düşmesinebu da ithalatın daha pahalı hale gelerek maliyet yönünden fiyatların bir daha artmasınayol açmaktadır. Bütçe açıklarının ülke içinden borçlanma yolu ile

kapatılması ise faiz oranlarını arttırarak, ilave bir borç yükü ortaya çıkarmakta ve uzun vade de enflasyon beklentilerini arttırmaktadır(Soylu,1997:92).Türkiye’de bütçe açığının Gayri Safi Milli Hasılaya oranı Tablo.1 de de görüldüğü gibi, 1990 yılında %3.0 iken, 1994 yılında %6.7 ye, 1999 krizinden sonra %11.9’a, 2001 krizinden sonra ise %16.9’a yükselmiştir.2001 krizinden sonra takip edilendaraltıcı maliye politikasının etkisi ve Merkez Bankası yasanının etkisi ile kamu bütçe açığı düşerek 2004 yılı itibariyle destekli bütçe açığının GSMH’ye oranı %7.0’a inmiştir. Burada özellikle 3 Kasım 2002 Genel Seçim sonuçları, Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en önemli dönüm noktası olmuştur. Bu tarih aynı zamanda yakın dönem siyasi tarihimizde tek başına devam eden, yaklaşık 14 yıllık Ak Parti iktidarının başlangıç tarihidir (Kantar, 2016: 675). 2005 de %1.7’ye, 2006 yılında %0.7 ye düşmüştür. 2007 de uluslararası ekonomik konjonktürün etkisi ile %2,1’e çıkmıştır(Yılmaz ve Yılmaz,2007:19-20).

Tablo 2:Türkiye’nin Mali Baskınlık Oranı ve Kamu Kesimine İlişkin Göstergeler

Yıllar	Bütçe Açığı/ GSMH (%)	İç Borç Stoku (milyar TL)	Faiz Ödemeleri /GSMH (%)	İç Borç Stoku/GSMH (%)
1990	3.0	57.201	3.52	14.4
1991	5.3	97.668	3.79	15.3
1992	4.3	194.257	3.65	17.6
1993	6.7	357.367	5.83	17.8
1994	3.9	799.329	7.67	20.5
1995	4.0	1.361.026	7.33	17.3
1996	8.3	3.149.004	10.00	21.0
1997	7.6	6.283.446	7.75	21.3
1998	7.3	11.612.906	11.54	21.7
1999	11.9	22.920.166	13.69	29.3
2000	10.9	36.420.620	16.27	29.0
2001	16.9	122.157.260	23.27	69.2
2002	15.2	149.869.691	18.97	54.8
2003	11.2	194.386.700	16.42	54.8
2004	7.0	224.482.922	13.2	52.3
2005	1.7	244.781.857	9.4	50.3
2006	0.7	251.470.054	8.0	43.7
2007*	2.1	255.310.000	7.5	39.5

Kaynak:Hazine,DPT,TCMB

4.TÜRKİYE’DE BORÇ STOKLARI İLE MERKEZ BANKASI BAĞIMSIZLIĞININ İLGİSİ

Devlet hazinesinin kamu bütçe açıklarını ortadan kaldırmak amacı ile yaptığı iç ve dış borçlanmanın piyasada dolanan para miktarı ve faiz oranları üstünde farklı etkileri ortaya çıkmaktadır. Türkiye’nin bugün üç önemli problemi vardır. Bunlardan birincisi özel tasarruflar yetersizdir. İkincisi ise Türkiye’de cari açık sorunu halen devam etmektedir. Sonuncusu ise dış borç sorunudur (Bakkal, 2018: 526). Hazinesinin borçlanmaya olan ihtiyacı çok fazla ise hazine tahvillerinin faiz oranlarının, piyasa faiz oranlarının üstünde seyretmesine sebebiyet vermektedir(Akdiş,1996:93). Borç miktarının yüksek faiz oranı ile birlikte daha da artması sadece borcun faiz ödemelerini gerçekleştirmek için daha fazla borçlanma gereğini ortaya çıkaracaktır. Ülke İç borç sorununu çözemez ise, Merkez Bankası finansmanı yerine, kısa vadeli bir alternatif olarak kullanılan iç borçlanma politikası, uzun vade de para miktarında genişlemeye ve hiperenflasyona neden olacaktır(Büyükdeniz,1996:32).

Kamu bütçe açıklarının dış borçlar ile kapatılması durumunda da dış borçların birlikte getirdiği faiz miktarında ki artış ve edinilen bu borçların verimli ve etkin yatırımlarda kullanılamaması yüzünden mevcut borcu ödemek için yeniden borçlanmak ve bunu sağlayabilmek içinde çeşitli ekonomik tavizler vermek gerekecektir. Kamu bütçe açıkları ne kadar büyükse, kamunun borçlanmasını kolaylaştırmak için vergi muafiyetlerinin getirilmesi gibi çeşitli teşvik araçlarının gündeme getirilmesini ve bu doğrultuda ki tavizlerin devam ettirilmesini gerektirmekte bu durumda hükümetlerin ve Merkez Bankalarının para üzerindeki otoritesinin kaybolmasına sebep olmaktadır. Bu durum para politikası araçlarının temel amacı olan fiyat istikrarını sağlamada zorluklar ortaya çıkarmaktadır(Akdiş,1996:93).

Tablo 3:Toplam Kamu Borç Stoku (2000-2006) (Milyon TL)

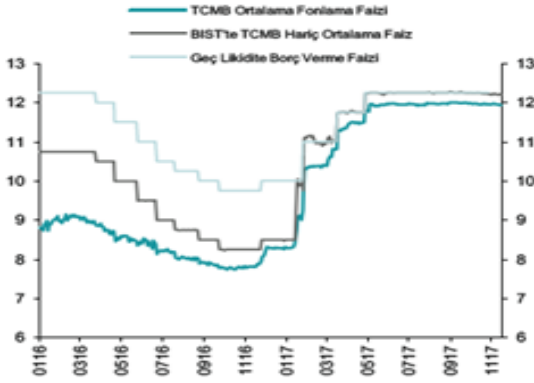
	İç Borç Stoku	Dış Borç Stoku	Toplam Borç Stoku	Toplam Kamu Borç Stoku/GSMH
2000	54,152	30,689	84,841	67,6
2001	125,458	63,911	189,369	107,3
2002	154,798	102,017	256,815	93,4
2003	201,319	95,581	296,900	83,2
2004	233,864	97,885	331,749	77,3
2005	257,535	90,907	348,442	71,6
2006	267,263	97,309	364,572	63,1
2007*	271,928	82,161	354,089	54,7

Kaynak: Hazine

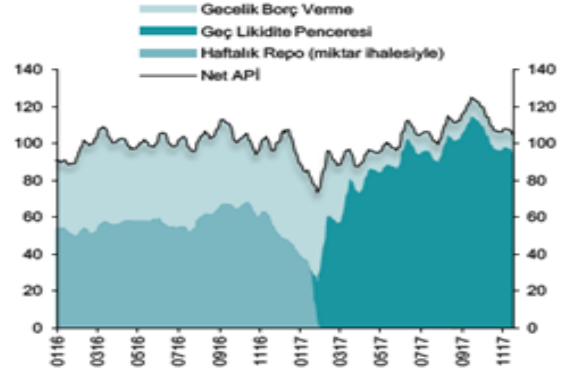
Tablo 3 de görüldüğü gibi 2000 yılında devlet kesiminin toplam borç yükü %67.6 dır. 2001 Krizi ile birlikte bu oran %107,3'e yükselmiş, krizden sonra kademeli bir şekilde azalarak 2007 itibariyle %54.7 seviyelerine düşmüştür. Anlaşıyor ki bu süreçteki faiz dışı fazla (kısaca toplam harcamalardan faiz harcamaları çıkarıldığı zaman, gelirin gideri karşılayıp karşılayamadığını gösterir) politikasının kamunun borçlarının çevrilebilirliğini sağlamak ile birlikte devlet kesiminin toplam borç miktarını azaltmadığı anlaşılmaktadır. 2007 yılı hariç toplam borç stoku artmaya devam etmiştir. Konsolide bütçe (devletin genel ve katma bütçelerinin toplamından oluşur) faiz ödemek için yapılan harcamalar 2003 yılına kadar artmış ve üç katına çıkmıştır. 2004 den sonra düşmeye başlamıştır. Fakat bu azalma konsolide bütçe faiz ödemeleri ve faiz dışı fazla arasındaki farkın azalmasını sağlamak ile birlikte kapanmasına yetmemiştir. 2007 yılında 2000 yılına göre borç stoku dört kat yükselmiştir. 2007 yılında 13,9 Milyar TL olan merkezi yönetim bütçe açığı, döviz kurunda ortaya çıkan iyileşme nedeniyle borç stokunda 21,2 Milyar TL düzeyinde azalmaya yol açmıştır. Böylece otomatikman bütçe açığında düzelme ortaya çıkmıştır (TCMB, 2007:35).

5. MERKEZ BANKASI KUR POLİTİKASI

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası para piyasasına hâkim olmak zorundadır. Ülkemizde dalgalı döviz kur politikası uygulanmaktadır. Bunun sebebi reel bir kur hedefi yoktur. Amacı güçlü döviz rezervlerine sahip olmaktır. Güçlü döviz rezervlerine sahip olmaya çalışan Türkiye iç ve dış şoklardan etkilenmediği takdirde Türkiye'ye duyulan güven artacaktır. Döviz arzının döviz talebini aştığı takdirde Merkez Bankasının rezervleri çoğalacak ve sonuçta döviz alım ihaleleri gerçekleşmiş olacaktır (TCBM, 2010a:11). Türkiye de Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası fiyat istikrarına odaklı bir para politikası izlemektedir. Para politikası kararları, enflasyon beklentileri, fiyatlama davranışları dikkate alınmaktadır. Ayrıca 2018-2020 yıllarında geçerli olacak enflasyon hedefi %5 seviyesi hedef alınmıştır. Bunu yapabilmek içinde dalgalı döviz kur politikasına devam edecektir. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası döviz kurundaki hareketlerin fiyat istikrarını bozması durumunda gerekli müdahaleyi yapacaktır. Ayrıca döviz kurunu iktisadi temellerden kopması engellenecektir. Bununla ilgili döviz piyasasını devamlı kontrol edecektir. 2018 yılında yaşanan küresel ve jeopolitik şoklar bu piyasayı yakından etkilemiştir. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Ocak ayında bununla ilgili gerekli tedbirleri alarak parasal sıkılaştırma yoluna gitmiştir. Bunun içinde borç verme faiz oranlarını yükseltmiştir. Fiyat istikrarı ve finansal istikrar için likidite tedbirleri almıştır. Merkez Bankası özellikle vadeli repo ihalesi açmamış ve ayrıca gecelik vadede fonlama miktarı kademeli olarak azaltılmıştır. Fonlama ihtiyacı Geç Likidite penceresinden sağlanmıştır. Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası yapancı para zorunlu karşılık oranını indirmiştir. Türk lirası repoları karşılığı döviz repoları piyasasını açmıştır.

Grafik 1. Kısa Vadeli Faizler
(5 Günlük Hareketli Ortalama, Yüzde)

Kaynak: BIST, TCMB.

Grafik 2. TCMB Fonlaması
(2 Haftalık Hareketli Ortalama, Milyar TL)

Kaynak: TCMB.

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası ithalat fiyatlarındaki gelişmeler karşısında maliyetler artmış bunun üzerine 2017 yılında enflasyon yükselişe geçmiştir. Bu durumda para politikasında sıkı duruşun devam gerektiğine inanılmıştır. Ayrıca 2017'nin Ekim ve Kasım aylarında gözlenen kur hareketleri petrol fiyatlarındaki artışı da beraberinde getirilmiştir. Buna tedbir olarak bankalar arası para piyasasında bankaların borç alabilme limitleri gecelik vadede yapılan işlemlerde sıfıra düşürülmüştür. Rezerv opsiyonu %60'dan %55'e düşürülmüştür. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası döviz piyasasında 2017'de dengeleyici finansal istikrarı destekleyici konumunu devam ettirmiştir(TCMB ,2017:3-4).

Tablo 4: Türkiye: Net Dış Borç Stoku

(Milyon ABD Doları)	Türkiye Net Dış Borç Stoku (I-II)	Türkiye Net Dış Borç Stoku / GSYH (%)
2000	78.425	28,9
2002	88.451	37,4
2007	133.984	19,8
2008	151.755	19,5
2014	244.479	26,2
2015	252.129	29,3
2016	253.144	29,3
2017 Ç2	283.105	33,9

Kaynak: <https://www.hazine.gov.tr/tr-TR/Istatistik-Sunum-Sayfasi?mid=59&cid=12&nm=33>. Erişim tarihi 2Kasım 2017(Tabloda ki Ç2: 2017 yılının ikinci çeyreğini ifade etmektedir).

Tablo 4 de görüldüğü gibi 2002 yılında Türkiye'nin net dış borcu 88 milyar 451 milyon dolar, 2017'ye geldiğinde net dış borç 283 milyar 105 milyona çıkıyor.Net Dış Borç stoku/GSYH oranı da 2000 yılında %28,9, 2002 de %37,4 ve 2017 yılında %33,9 oluyor.

Tablo 5: Kamu İç Borç ve Toplam Borç Stoku

Milyar TL	Kamu İç Borç Stoku	Kamu Borç Stoku	AB Tanımlı Borç Stoku
2002	152,2	248,0	258,9
2017 Ç2	521,5	848,8	797,6

Kaynak: <https://www.hazine.gov.tr>.

Tablo 5 de görüldüğü gibi, Türkiye'de devlet (kamu) 2002 yılına kadar toplam 248 milyar TL borçlanmış, on beş yılda yaptığı borç 600 milyar TL artmış ve 848,8 milyar TL olmuştur. Bu aşırı borçlanmanın sebebi terör ile mücadele için yapılan harcamalardır.Türkiye'de uygulanan bu mali politikalar toplumsal ve iktisadi sorunlara yol açmakta ve gelir dağılımının giderek bozulmasına

sebebiyet vermektedir. Bu nedenle Türkiye, maliye politikası açısından borçların çevrilebilirliği ve borç servisinin yerine getirilmesinden ziyade borç stokunun azaltılması ve borç yükünün kalıcı bir şekilde iyileşmesini sağlayacak, borçların sorun olmasını önleyecek politikaları uygulamak zorundadır(Yılmaz ve Yılmaz,2007:19-20).

6. TCMB'NİN ENFLASYON HEDEFLEMESİ YAKLAŞIMI İLE MERKEZ BANKASI BAĞIMSIZLIĞININ İLGİSİ

Enflasyon hedeflemesi yaklaşımının manası, para politikasının öncelikli amacının düşük ve istikrarlı bir fiyat düzeyinin gerçekleştirmek olduğunu savunmasıdır. Enflasyon hedeflemesi rejimi; Merkez Bankası veya Merkez Bankası ile hükümetin beraber belirlediği enflasyon düzeyinin halka açıklanmasına ve para politikası başta olmak üzere tüm ekonomik politikaların düzenli bir şekilde hedefe ulaşmak için yönlendirilmesi mantığına dayanır. Merkez Bankası belirli bir fiyatlar genel düzeyini belirlemek doğrultusunda ekonomide ki bütün verileri dikkate alarak ve para politikası kararlarını alır. Bu işi yaparken piyasalara devamlı bilgi vererek şeffaflığı sağlar(Karlık,2002:429). Merkez Bankasının belirlenen hedeflere alışabilmesi için uygulanan politikalara halkın güvenmesi gerekmektedir. Bu da Merkez Bankası bağımsızlığının gerçekleşmesi ve alınan kararların şeffaflaşması ile mümkündür. Bağımsızlığı mümkün hale gelen, Merkez Bankası belirli bir nokta yada belirli bir bant içinde fiyatlar genel düzeyi hedefi açıklayacaktır(Parasız,2001:466).Sadece bir oran üzerinden halka duyurulan, fiyatlar genel düzeyi hedefini tutturabilme imkânının devamlı mümkün olamaması ve bu belirlenen orandan sapmanın ortaya çıkması durumunda, Merkez Bankasının uyguladığı politikaları zora sokacak şekilde güven kaybının ortaya çıkması sebebiyle, belirli bir bant aralığı uygulaması Dünya da daha çok kullanılmaktadır (Öğretmen,2004:11). Türkiye’de ise anlaşılabilirliği zor olmasın diye “nokta hedef” uygulaması geçerlidir. Petrol fiyatlarında ortaya çıkan artışlar, Uluslararası likidite imkanları, global risk algılamasındaki farklılıklar, dolaylı yoldan alınan vergiler ve devletin yaptığı fiyat ayarlamaları, işlenmemiş yiyecek fiyatlarında öngörülme yen değişimler gibi para politikasının etki alanının dışındaki unsurlar fiyatlar genel düzeyinde zaman zaman dalgalanmalar meydana getirmektedir. Özellikle petrol gelirleri ülkelerin servet toplamasına petrol dışı sektörler kaynağı aktarılmasında ve ekonomilerin canlandırılmasında önemli bir role sahiptir (Kantar, 2018: 519).Saydığımız tüm bu unsurlar fiyatlar genel düzeyi hedefinin nokta hedefle aynı olma imkânının düşmesine sebep olmaktadır. Bu sebeple nokta hedefin çevresinde bir belirsizlik aralığı bırakılması, enflasyon hedeflemesi uygulayan ve nokta hedef politikasını kamuoyuna duyuran Merkez Bankalarının hemen hemen tamamı tarafından kabul edilen bir uygulamadır (TCMB,2005:4-6).Nokta hedef etrafında +2,-2 aralığın da bir belirsizlik saptanmıştır. Enflasyonun bu aralık dışında gerçekleşmesi durumunda veya bu olasılığın ortaya çıkması durumunda, Banka belirlenen hedeften sapmanın nedenlerini ve hedefe ne kadar süre sonra tekrar yaklaşılacağını Hükümete yazdığı bir açık mektup aracılığıyla halka anlatmak zorundadır (TCMB 2007:39).

Enflasyon hedeflemesi rejiminde, merkez bankası kanununun, para politikasının birincil hedefi olarak fiyatlar genel düzeyinin belirlenmesi görevini açık bir şekilde merkez bankasına vermesi, bunu sağlamak içinde yeterli araç bağımsızlığına bankayı kavuşturması uygun olacaktır. Hükümetin de bu politikayı destekleyecek şekilde maliye politikasını ayarlayacağı konusunda dolaylı olarak veya doğrudan bu politikayı destekleyeceğini bildirmesi, enflasyon hedeflemesi rejiminin kredibilitesini daha da yükseltecektir. Enflasyon hedeflemesi rejiminin başarı ile uygulanabilmesi için yerine getirilmesi gereken ön koşullar şunlardır; Merkez Bankasının yetki ve araç özgürlüğü, hesap verebilir olması ve aynı zamanda şeffaf olması, mali baskınlığın olmaması ve politikacılarla koordineli çalışması, enflasyon hedeflemesi uygulamasına geçebilecek düzeyde uygun enflasyon seviyesinin olup olmadığına karar vermesi, gelişmiş ve istikrarlı bir finansal yapı ve yeterli, doğru araçları kullanarak verileri değerlendirmek (Öztürk,2003:196-198).Sıralanan bu koşullardan en önemlisi Merkez Bankasının hedeflediği enflasyon oranına ulaşmak için tatbik edeceği para politikası yaklaşımını ve bunun için kullanacağı para politikası araçlarını hükümetten bağımsız bir şekilde kendi kararları ile seçmesi ve tatbik etmesi esasına karşın Merkez Bankalarının amaç bağımsızlığı bir

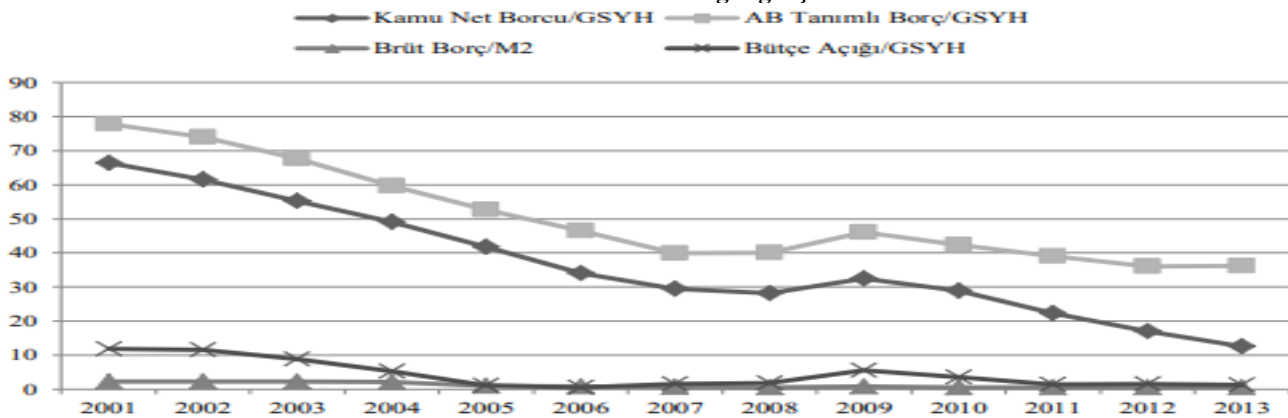
zorunluluk değildir. Fiyat istikrarının gerçekleştirilmesi doğrultusunda para politikası kurulu oluşturulmuştur. Enflasyon hedeflemesi söz konusu olduğunda Merkez Bankasının sorumluluk alanı açık bir şekilde belirlenmeli ve bu hedef doğrultusunda aldığı kararlar kamu tarafından algılanabilecek şekilde gerek basın duyuruları ile gerek banka raporları ile şeffaf şekilde açıklanmalıdır. Bu şekilde davranılmasını ön gören yasa 1211 sayılı TCMB Kanununun 4651-42. Maddesi gereğidir. Aynı yasa gereğince Merkez Bankası yöneticileri hükümet Başkanlarına ve Milletvekillerine sunumlar yaparak hesap verebilme ilkesinin şartlarını yerine getirmek zorundadır. Kamu açıklarının sürekli hale geldiği bir ülkede Merkez Bankası yöneticileri, ülkede ki bu bütçe açıklarının dolayısıyla maliye politikasının baskısı altındadır. Çünkü bu açıklar ya borçlanılarak ya da para basılarak kapatılacaktır. Eğer borçlanma yolu seçilirse para politikası enflasyonu önlemede etkili olabilir. Borçlanma imkanlarının daralması ile başlayan mali baskınlık monetizasyon (para basma)'a yol açarsa, bu paranın değer kaybetmesi anlamına geleceğinden Merkez Bankasına olan güven sarsılır (Çolakoğlu,2002:23,Yılmaz,2005:96-97). Tablo 1'de görüldüğü gibi kamu net borcunun milli gelire oranı 2001 yılını % 66 ile tamamlamışken, Türkiye ekonomisinde krizin görüldüğü yıl olan 2009 hariç sürekli azalarak 2013 sonunda % 13 düzeyine gerilemiştir. AB'ye olan borçlarımız 2001'de % 77.9 iken 2013'de % 36.2'ye düşmüştür. Brüt borcun ülkedeki parasal tabana oranı ise ilgili dönemde %2.3'den %0.6'ya gerilemiştir. Her iki açıklamada da 2009 yılı için trend bozuktur. Bütçe açığı Türkiye Ekonomisinde borçlanmanın en önemli nedenidir. 2000'li yıllarda bütçe açıklarının milli gelire oranının azaltılması borç stokunun yönetilebilmesi açısından çok önemlidir. Öncelikle ulusal ölçekte geçerli olacak ve bir yönetim sistemi modelinin uygulanmaya konulması, uygulamalarda birlikteliğin sağlanması, kurumlar arası yetki karmaşasının önlenmesi var olan sorunların çözümünde önemli yararlar sağlayacaktır (Yinanç, 2016: 189). Bu durum Türkiye'deki mali baskınlık yükünü azaltmıştır (Grafik :1).

Tablo 1 :Mali Baskınlık

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Kamu Net Borcu/GSYH	66	62	55	49	42	34	30	28	33	29	22	17	13
AB Tanımlı Borç/GSYH	78	74	68	60	53	47	40	40	46	42	39	36	36
Brüt Borç/M2	2.3	2.3	2.3	2.1	1	0.8	0.7	0.6	0.8	0.6	0.5	0.5	0.6
Bütçe Açığı/GSYH	12	12	8.8	5.2	1.1	0.6	1.6	1.8	5.5	3.6	1.4	1.5	1.2

Kaynak: Maliye Bakanlığı 2014a ve 2014b. Hazine Müsteşarlığı 2014a ve 2014b

Grafik 1: Mali baskınlığın gelişimi



Ekonomide mali baskınlık varken para politikası değil maliye politikası etkilidir. Zira politika faizindeki gerileme de merkez bankasının enflasyonu değil mali baskınlığı geriletmeyi amaçladığını ifade eder. Çünkü faiz indirimi talebin canlandırılarak büyüme ve istihdamın tahrikini sağlar. Her şekilde faiz indirimi kısa vadede enflasyon artışına sebep olur. Bir ekonomide mali baskınlığın olduğu dönemlerde para politikası mali baskınlığın azaltılması için maliye politikasına yardım etmek için

kullanılır. Mali piyasaların gelişmişliği kamunun Merkez Bankasından borçlanmasını önler. Zira mali piyasaların derinliği varsa yani M2/GSMH oranı yüksekse iç borçlanma araçları ile devletin ihtiyacı olan kaynaklar finans piyasalarından rahatlıkla sağlanabilir (Yılmaz,B.E.,2005:95-103).

6. SONUÇ

Bütün Dünya ülkeleri içinde özellikle gelişmiş ülkeler mal piyasalarında fiyat istikrarını sağlamışlardır. Mali piyasalarda ise ve özellikle döviz piyasalarında bunu gerçekleştirememişlerdir. Bugün özellikle gelişmekte olan ülkelerde ekonomik istikrarsızlık en yüksek seviyededir. Bunu önleyebilmenin tek yolu ekonomiyi korumacı politikalarla desteklemektir. Burada gelişmekte olan ülkeler en fazla döviz piyasalarından etkilenmektedir. Döviz kurlarındaki dalgalanmalar bu ülkelerin istikrar içinde büyümelerini engellemektedir. Burada en önemli görev Merkez Bankalarına düşmektedir. Bu piyasalardaki sonuçları çok iyi bir şekilde görmek zorundadır. Bu politikaları uygularken çok dikkatli davranmak zorundadır. Bunun içinde ülkeler arasında koordinasyonlar kurulmalı, ortak hedefler belirlenmelidir. Rekabetçi kur politikaları çok iyi izlenmelidir. Merkez Bankasının bağımsızlığı sayesinde fiyat istikrarı ve finansal istikrar sağlanacaktır. Finansal piyasalarda finansal istikrarı tehdit eden ve piyasanın zayıf yönleri tespit edilmeli ve buna göre ekonomi bu doğrultuda yönlendirilmelidir. Bununla ilgili olarak makro ihtiyati tedbirler alınmalıdır. Hızlı kredi büyümesinin önüne geçilmelidir. Bununla ilgili olarak Türkiye'nin durumu göz önüne alınarak gerekli tedbirler alınmalıdır. Özellikle siyasi otoriteler seçim zamanlarında kısa vadeli düşünmektedirler. Merkez Bankası siyasi otoriteden ülke yararına etkilenmemelidir. Kamu kesimi açıkları Merkez Bankası kaynaklarından karşılanmamalıdır. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin bu durumu kabul etmesi oldukça zordur. Bunun içinde ne olursa olsun hedef fiyat istikrarını sağlamaktır. Merkez Bankası bağımsız, şeffaf ve hesap verebilir durumda olmalıdır. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası bağımsızlığını garanti altına alan en önemli unsur onun bir anonim şirket statüsünde kurulmuş olmasıdır.

KAYNAKÇA

- Akdiş, M.(1996).Para Politikalarının Ekonomik İstikrar Üzerindeki Etkinliği ve Türkiye. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F.Yayınları, No:2 s.93.
- Aktan ve Diğerleri. (1998), Nasıl Bir Para Sistemi? Parasal Disiplin ve Parasal İstikrar İçin Alternatif Öneriler. İstanbul:İMKB,s.124-125.
- Altuntaş, Ö., (2012), Merkez Bankası Bağımsızlığı: Avrupa Merkez Bankası ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Karşılaştırması, Pamukkale Üniversitesi SBE Dergisi,s.74.
- Arslan , Ö.(2003),Avrupa Birliği'ni Oluşturan Ülkelerde Merkez Bankası Bağımsızlığı, Enflasyon ve Diğer Makro Ekonomik Büyüklükler Arasındaki İlişkiler:1980-2001 Dönemi, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara: TCMB Piyasalar Genel Müdürlüğü,s.26.
- Bakkal, Muharrem (2018) Türkiye'de Yatırımların Finansmanı Ve Makroekonomi'ye Etkileri, Journal Of Social And Humanities Sciences Research, Vol:5 / Issue:18 Pp.523-528, Kahramanmaraş.
- Bakır,C.(2006). "Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın "930-2001 Arasında Siyasal ve Ekonomik Bağımsızlığı: Siyasal-Ekonomik Etkileşime İlişkin Karşılaştırmalı Bir Çözümleme", ODTÜ Gelişme Dergisi. Haziran, CiltÇ33,Sayı:1:1-31.
- Barışık,S. (2004), Merkez Bankası Bağımsızlığı, Makro Ekonomik Etkileri ve 2001 tarihli TCMB Kanununun Yansımaları, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 59-3.
- Büyükdeniz, A.(1996). Türkiye'de İç Borçlanma-Enflasyon İlişkisi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Yayını, Yayın No:1,s.32.
- Castello ve Diğerleri,(1999), "Merkez Bankası Bağımsızlığı",çev. Hüseyin Şen, Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi. Şubat, Yıl:36,Sayı:2:55-63.

- Cukierman, A.,(1994), Central bank IndependenceandMonetary Control, TheEconomicJournal, November,104, 1437-48.
- Cunkierman. A., (2008), Central Bank İndependenceandMonetaryPolicymakingİnstitutionsPast, PresentandFuture , EuropenJournal Of PoliticalEconomy No.24, 722-736
- Çolakoğlu,B.,(2002/2)Enflasyon hedeflemesi Stratejisine Geçiş Bağlamında TCMB'nin Bağımsızlığının Fonksiyonelliği,Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,s.17-31
- Dilik,S.(1970), “Devlet Karşısında Merkez Bankası ve Merkez Bankasının Bağımsızlığı”, A.Ü.S.B.F.Dergisi,Cilt:xxv,Sayı I,s.184.
- Diñer, Ahmet. (2004), “Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası ile Avrupa Merkez Bankasının bağımsızlık yönünden karşılaştırılması”, İşletme Finans Dergisi, Yıl:19, Sayı:220,s.96.
- Eğilmez, M., Kumcu, E., (2009), Ekonomi Politikası Teori ve Türkiye Uygulaması, Remzi Kitapevi, 13.Basım İstanbul s.53.
- Eğilmez,M. Ve Kumcu,E. (2004),Ekonomi Politikası,5.b.,İstanbul:Remzi Kitabevi,s.69.
- Eroğlu,Ö. ve Altıntaş,H.(1997),“Merkez Bankasının Bağımsızlığı Sorunu: Enflasyon ve Ekonomik Performans Üzerine Bir Değerlendirme”, İktisat İşletme ve Finans Dergisi, Yıl:12, Sayı:135,s.56.
- Galprahith, J. K., (1990), Para Nereden Gelir Nereye Gider, (Çev:N. Himmetoğlu- B. Çorakçı), Altın Kitaplar Yayınevi, S.375.
- Grilli,V. Masciandaro D ve Tabellini G.,(1994),”PoliticalandMonetaryInstitutionsandPublic Financial Policies in Industrial .” In T. Persson ve G. Tabellini (ed), MonetaryandFiscalPolicy, Second Edition, Massachusetts : The MIT Press, ,s. 205-207.
- Kantar, Gökmen (2016) Türk Siyasetinde Politik Dil Kullanımı: Recep Tayyip Erdoğan“İn 3 Kasım 2002 Genel Seçimleri Miting Konuİmalarının, Söylem Dilinin İçerik Analizi, Sosyal Bilimler Metinleri, 2016 Aralık ICOMEP Özel Sayısı, Tekirdağ
- Kantar, Gökmen (2017) Türk Siyasetinde Politik Dil Kullanımı: Recep TayyipErdoğan'ın “Ak Parti 1. Ve 3. Olağan Üstü KongrelerindekiKonuşmalarının” İçerik Ve Söylem Analizi, Balkan Journal of SocialSciences / Balkan Sosyal Bilimler Dergisi ICOMEP 2017/ Özel Sayı, Tekirdağ.
- Kantar, Gökmen (2018) Türkiye Ve İİrån İlişkilerinde Petrolün Rolü, Journal Of Social And Humanities Siences Research, Vol:5 / Issue:18 pp.516-522, Kahramanmaraş.
- Karluk,R.(2002). Türkiye Ekonomisi. Kasım, 7b., İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.s.429.
- Kaykusuz,M., (2013), Merkez Bankasının Bağımsızlığı ve Enflasyon Arasındaki İlişki Akademik Bakış Dergisi Sayı: 36 s.4.
- Kazgan,G.(2000), Küreselleşme ve Ulus-Devlet Yeni Ekonomik Düzen,1.Baskı(Genişletilmiş Basım),İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s.233.
- Köksal,M.(1990), Merkez Bankası-Hazine İlişkileri, Ankara: Maliye ve Gümrük Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü,s.78-79.
- Merkez Bankası Bağımsızlığı, (2012), s.2-3.
- Oktar, S.(1994), “Merkez Bankalarının Bağımsızlık Sorunu”, Finans Dünyası Dergisi, Sayı:57,s.70.
- Oktar,S.(1997),” Merkez Bankalarının Bağımsızlığı Sorunu,s.69-70.
- Oktar,S.(1997),”TC.Merkez Bankası Ne Ölçüde Bağımsız?”, Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Yıl:34,sayı:5,s.6-7.
- Orhan,O.Z. ve Erdoğan,S.(2007).Para Politikası. Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 4.Baskı,Ankara:Yazıt Yayın- Dağıtım,s.389-390.

- Öğretmen,E., (2004), Enflasyon Hedeflemesi-Uygulama Özellikleri-5 Temmuz, Ankara:TCMB Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü.www.tcmb.gov.tr/yeni/evds/yayin/kitaplar/EnflasyonHedeflemesi2.pdf.s.11.
- Öztürk,S.,(2009) Enflasyon Hedeflemesi Yaklaşımı: Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerin Karşılaştırmalı Analizi , Yönetim Ve Ekonomi Cilt:16 Sayı:1 Celal Bayar Üniversitesi s.196-198, İ.İ.B.F. Manisa
- Parasız, İ.(2001). Enflasyon- Kriz-Ayarlamalar. Mart, İstanbul, Ezgi Kitabevi.s.466
- Parasız, İ., (1988), Para Politikası, Haşet Kitapevi Yayınları, s.177.
- Samuelson P.A., (1970), İktisat, (Çev: D. Demirgil), Menteş Kitapevi, S.330.
- Saraçoğlu,R.(1993), “Türkiye’de Merkez Bankacılığı”, İktisat,İşletme ve Finans Yıl:8 sayı:89 s.11.
- Saraçoğlu,R.(1994), “Merkez Bankası Yıpratılmamalı”, Uzman Gözüyle Bankacılık Dergisi,Yıl:2,Sayı:5., s.11.
- Serdengeçti,S.(2003),MerkezBankasıBağımsızlığı,<http://www.tcmb.gov.tr/yeni/duyuru/2003/tcmbbağımsızlık.pdf>,(20.05.2005),s.1.
- Soylu,H.(1997),Türkiye’de Senyoraj Gelirleri ve Kamu Açıkları, Ankara: SPK, Yayın No:81, s.46-47.
- TCBM,(2010a),2011YılındaParaveKurPolitikası,http://www.tcbm.gov.tr/yeni/duyuru/2010/Baskan_ParaPol11.pdf, 01.04.2018.
- TCMB Kanunu,(2007)., kanun no:1211,s.35.
- TCMB,(2005):s.4-6 TCMB,(2017), s.3-4.
- TCMB,(2007):39
- Tokgöz,E.(1995), Merkez Bankalarının Bağımsızlığı, Hacettepe Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt:13, s.6-7.
- TÜGİAD,(1997),2000’li Yıllara Doğru Türkiye’nin Önde Gelen Sorunlarına Yaklaşımlar: Merkez Bankasının Bağımsızlığı, İstanbul: TÜGİAD, s.46.
- Uludağ,İ.(1993), “Merkez Bankası’nın Özerkliği”, Finans Dünyası Dergisi, Sayı:42,s.60.
- Yinanç, Abdullah (2016) Türkiye’de Kentsel Altyapı Sistemlerinin Planlanması, Yönetilmesi ve İşletilmesinde Karşılaşılan Sorunlar ve Bu Sorunlara Çözüm Yolları, Sosyal Bilimler Metinleri, 20]6 Aralık ICOMEP Özel Sayısı, Tekirdağ
- Yılmaz, G.A ve Yılmaz A.(2007).Türkiye’de Borç Sarmalı ve Makroekonomik İstikrar. Şubat, İstanbul: Arıkan Basım Yayım Dağıtım,s.19-20.
- Yılmaz,B.E.,(2005),Enflasyon Hedeflemesi ve Türkiye’de Enflasyon Hedeflemesine Geçiş Bağlamında Kamu Dinamikleri Baskısı,İ.Ü.Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi,Mart,No:32,s.95-103